

המקום קורא לי: האם מותר לטייל בקהיר, בברלין ובטולדו?

בסוף שנות השבעים, קיימה ממשלת ישראל שיחות משא ומתן להסכם שלום עם מצרים, מה שנגמר בסוף בהסכם "קמפ דייוויד". חלק גדול מהשיחות התקיימו על אדמת מצרים, והדבר עורר שאלה הלכתית: האם מותר לעיתונאים יהודים לנסוע לשם כדי לסקר את השיחות, למרות ציווי התורה בפרשתנו: "כאשר ראיתם את מצרים היום, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם?"

השאלה הופנתה אל הראשון לציון באותם ימים, הגאון הרב עובדיה יוסף, שעסק בה בהרחבה בשו"ת יחוה דעת ח"ג סימן פא. אבל מה שאותם עיתונאים פספסו הוא, שהשאלה לא הופנתה רק אל הרב עובדיה, אלא גם אל הרב עובדיה, משום שהרב בעצמו כיהן כרב במצרים במשך שלוש שנים.

בהיותו אברך בן 23, נקרא על ידי הראשון לציון, הרב בן ציון חי עוזיאל, שכבר זיהה את גדלותו התורנית של הרב הצעיר, לסייע לרב אפנדי, רבה הראשי הוותיק של מצרים. הרב עובדיה פעל שם כמה שנים, עד שהוקמה המדינה והמתח בין היהודים לערבים גאה והמצרים הצרו את צעדיו.

כאן עולה השאלה על הרב עובדיה עצמו, כיצד גר במצרים בניגוד לציווי התורה בפרשתנו? כמובן שהתמיהה עולה פי כמה על גדול הפוסקים, הרמב"ם, שחי את רוב שנות חייו במצרים, מגיל 27 ועד הסתלקותו בערב פסח בהיותו בן 69? הפלא היותר גדול הוא שמכל הפוסקים בהיסטוריה, הרמב"ם הוא זה שכותב בנחרצות הכי גדולה כנגד ההשתקעות במצרים?

מעל ומעבר לפרטים ההלכתיים, עולה השאלה העקרונית: מה קרה למצרים? כיצד הפכה להיות חור שחור יחיד בעולם שאסור לשוב אליו? במה יותר גרועה ממקומות נוראים אחרים שאדמתם ספוגה בדם קדושים יהודי, כמו בבל, רומא, טולדו וברלין, ובכל זאת לא יצאו מחוץ לתחום היהודי?¹

אנו רוצים לפתח נקודה נפלאה, שהיא מהיסודות החשובים בהלך החשיבה החסידי ובתורתו של הרבי מליובאוויטש: אנו לא מגיעים לגור במקום, אלא **מוזמנים** להגיע אליו. אנו **מתגלגלים** להגיע למקום **שקורא לנו אליו**. האדם בעצם הווייתו משפיע בכמה מעגלי השפעה – אישי, משפחתי וגם מקומי, והוא נקרא להשקיע את משאב ההשפעה הזה במקום בו זקוקים לו.

בעמדנו בערב י' שבט, אין מתאים יותר מאשר לעסוק במסקנה שהיא חוט השדרה במנהיגותו של הרבי: **ההבנה שמקום לא עוזבים** וכולנו נדרשים **ליטול חלק פעיל בהשפעה מסביב**.

ב. ט"ו ניסן היה היום שחיכו לו שנות דור. בעצם היום הזה יצא העם הענק את שערי מצרים לכיוון מתן תורה וחיים חדשים בארץ ישראל. המסלול הצפוי היה בדרך הקצרה, לכיוון צפון מערב, על קו הים התיכון, "דרך ארץ פלשתים" שהיא עזה ואשקלון, ותוך כמה ימים להגיע לארץ המובטחת.

אולם "עמוד הענן", שהיה ה-GPS האלוקי שהלך לפניו במדבר, כיוון אותם לכיוון ההפוך: דרום מזרח, לעומק המדבר הגדול. התורה מסבירה "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא ... פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה". הקב"ה רצה למנוע מלחמה מיידית עם הפלשתים, שעלולה לשבור את העם ולגרומם להם לברוח חזרה למצרים.

חלפו שלושה ימים של צעידה במדבר ואז הגיעה ההוראה השנייה שעתידיה להתברר כגורלית: "דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות, בין מגדול ובין הים, לפני בעל צפון נחנו על הים. ורש": 'וישובו' – לאחוריהם לצד מצרים ... כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם בדרך. 'פי החירות' ... שני סלעים גבוהים ... 'לפני בעל צפון' – הוא נשאר מכל אלוקי מצרים.

¹ בערב המלחמה, נכנס יהודי לסוכנות נסיעות בברלין ומבקש כרטיס טיסה לברוח. הסוכן מוציא את הגלובוס ועובר מדינה אחרי מדינה ומגלה שכולן לא מתירות ליהודים כניסה. היהודי נאנת: "אולי יש לך עולם אחר...?".

ה' ציווה לחזור חזרה לכיוון מצרים ואז לחנות בנקודה הכי סגורה במדבר. נקודה חסומה ששום מורה דרך לא מוביל קבוצות אליה. זה היה אזור מוקף במבנים ענקיים שחסמו את פתחי הבריחה: מצד אחד עמד "פי החירות", שהיו שני סלעי אבן ענקיים חלקים וחדים שלא ניתן היה לטפס עליהם. מצד אחר עמד "בעל צפון", פסל ענקי אותו עבדו מצרים והאמינו כי הוא שומר על הגבולות שלהם. מצד שלישי עמד "מגדול", שלדעת כמה מפרשים היה מגדל שמירה שנועד למנוע בריחה ממצרים, ומקדימה הים הגדול, שסגר את האפשרות לברוח.

החניה המורכבת עוררה מיד את התגובה של פרעה. מלך מצרים, שעקב אחרי העם הבורח, קיבל דיווח כי הם איבדו את הכיוון ובמקום להתקדם קדימה, הם חוזרים חזרה לכיוון מצרים ותקועים בתוך נקודה שאין ממנה בריחה. הדבר עורר את "קושי הלב" להשיב את חבורת העבדים למצרים.

ששה ימים אחרי היציאה המופלאה, שמעו בני ישראל את הלמות פרסות סוסי המצרים ומצאו עצמם בתוך מלכוד: פרעה מאחור, מבני ענק חוסמים מהצדדים, ומקדימה הים הגדול. רוח בהלה התפשטה והם פרצו בבכיות נוראות: "המבלי אין קברים במצרים, לקחתנו למות במדבר?!"

ה' השיב עם אמירה חד משמעית שהיא הנושא שלנו:

1. שמות יד, יג: ויאמר משה אל העם אל תיראו. התיצבו וראו את ישועת ה' ... כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם - רש"י: היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד.

רש"י נוקט בפשטות, שהייתה זו **הבטחה עליונה** שסופם של המצרים קרוב ולא תצטרכו לסבול מהם לעולם. אכן המשך הסיפור ידוע: הים נבקע לשניים, בני ישראל עברו בתוכו ואילו פרעה והמצרים טבעו במי הים והפכו להיסטוריה רחוקה. אולם הרמב"ן מוסיף ומוצא בפסוק הזה – לא רק הבטחה הנוגעת לקב"ה, אלא – **מצות עשה הנוגעת לנו:**

רמב"ן: על דעת רבותנו היא מצות עשה לדורות. ואם כן יאמר הכתוב [שני דברים. א:] אל תיראו, התיצבו במקומכם וראו את ישועת ה' שיושיע אתכם היום מידם ... [ב:] כי מצרים אשר ראיתם היום, הקב"ה מצוה אתכם עוד שלא תוסיפו ברצונכם לראותם מעתה ועד עולם.

ובעוד שכאן אפשר להתווכח על הפירוש, התורה מצווה בצורה ברורה בחומש דברים:

דברים יז, טז: רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד - רש"י: שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים [הטובים] באים משם.

והנה בלשונו הנחרצת של הרמב"ם להלכה:

רמב"ם הלכות מלכים פ"ה: ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים².

בהמשך לכך מספר המכילתא כי ההתיישבות במצרים הייתה חסרת מזל. שלוש פעמים ניסו יהודים לשקם את הברית עם מצרים או אף להקים קהילה שם, אך כל המקרים הסתיימו במפח נפש:

מכילתא בשלח: בשלושתם חזרו שם ובשלושתם נפלו: הראשונה בימי סנחריב שנאמר 'הוי היו יורדים מצרים לעזרה' (ישעיהו לא, א). השנית בימי יוחנן בן קרח שנאמר 'והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה שם תשיג אתכם בארץ מצרים והחרב אשר אתם דואגים ממנו שם ידבק אחריכם מצרים ושם תמותו' (ירמיהו מב, טז). והשלישית בימי טורנינוס.

המקרה הראשון היה בסוף ימי הבית הראשון ולמעשה הוא זה שהתחיל את הגלות מהארץ: סנחריב מלך אשור יצא בראש חיל למלחמה כנגד ישראל, והושע מלך ישראל, פנה לעזרת המצרים לכרות ברית צבאית כנגד סנחריב. הברית הצבאית נכשלה וסנחריב הגלה את עשרת השבטים מארץ ישראל ובכך התחיל את תהליך החורבן הראשון של הארץ.

² בדרך צחות אומרים שלכן ה' ציווה את בני ישראל "לשאול" כלים מהמצרים ולא ציווה לבקש את הכלים **כמתנה** (אף שהדבר גרם לטענות נגד ישראל כאילו רימו את המצרים). אלא שה' רצה שהם לא יעלו בדעתם לחזור למצרים, ולכן ציווה לשאול כלים מהמצרים וכך יהיו חייבים להחזירם כשישובו ובמילא לא יחזרו לעולם...

אחרי החורבן הראשון, החריבו הבבלים את היישוב היהודי בארץ ואפילו הצדיק האחרון, גדליהו בן אחיקם, נהרג באכזריות. שארית הפליטה בראשות מפקד הצבא, יוחנן בן קרח, החליטו בצעד נואש לברוח למצרים ולחדש שם את ההתיישבות היהודית. אך הם הומתו שם והקהילה נחרבה.

הניסיון השלישי והחשוב מכולם היה בתוך ימי המקדש השני. באותם ימים הוקמה העיר אלכסנדריה על שמו של המלך אלכסנדר הגדול, ואז נוסדה קהילה יהודית מכובדת בעיר. הקהילה מנתה מאות אלפי אנשים והם התפרסמו בעיקר בגלל בית הכנסת הענק והמפואר שבנו, עליו נאמר בגמרא: "מי שלא ראה דיופולסטון של אלכסנדריה של מצרים, לא ראה כבודן של ישראל". ואולם בסופו של דבר, טרינוס מלך רומא עלה אחרי החורבן למצרים והחריב את הקהילה כולה.

כך שארץ מצרים היא המקום היחידי בעולם, שאסור ליהודים לדור בו והוא חסר מזל עבורם. וכאן עולות שתי שאלות: ראשית, התמיהה העקרונית: למה לא? וכי בגלל שסבלנו שם לא נחזור?! ואיפה לא סבלנו? מצד שני, מה ההיתר של הרמב"ם, הרדב"ז ועוד גדולים לגור עשרות שנים במצרים?

אכן יש פוסקים המצמצמים את איסור החזרה למצרים וטוענים כי נאמר רק **ביחס לאותם ימים**. כיון שהחשש היה מההתדבקות באומה המצרית עליה נאמר תואר הגנאי: "ערות הארץ". אומה מקולקלת מכל האומות (כמו בסיפור אברהם ושרה, שרק ירדו ומיד לקחו את שרה, וכן בסיפור יוסף ואשת פוטיפר). אולם לאחר שחלפו השנים והאוקלוסיות התערו זו בזו, אין טעם להקפדה על איסור זה.

2. רבינו בחיי שופטים יז, טז: זו מצוה לשעה כדי שלא ילמדו מעשיהם, לפי שהיו המצריים נודעים ומפורסמים בכל תועבה כענין שכתוב (ויקרא יח, ג) "כמעשה ארץ מצרים" וגו'... ואינה מצוה לדורות.

הריטב"א כותב שאיסור התורה נוגע רק לזמן שישבו ישראל על אדמתם ולכן אסורה היציאה מהארץ למצרים. אבל בזמן הגלות שבין כך נעים ונדמים כמו רוח סערה, אין מצרים גרועה מכל מקום אחר.

אולם הבעיה היא, שההסברים הללו יכולים ליישב את כל החכמים והפוסקים, חוץ מאת הרמב"ם. שכן הרמב"ם פסק להלכה **בימיו**, אלפי שנים אחרי היציאה ממצרים, כאשר ישראל נעו ונדו בין האומות (ומי הרגיש זה כמותו, שהתגלגל עם משפחתו מספרד למרוקו וממרוקו לארץ ישראל וממנה למצרים) - **שאסור לגור במצרים**. ומשמע שמדובר באיסור **נצחי** הנובע מעצם האדמה היא³.

מי שמאריך לבאר את הנהגת הרמב"ם הוא רבי דוד בן זמרה, אשר כמו הרמב"ם היה בעצמו רועה רוחני ומנהיג קהילת מצרים במשך עשרות שנים, עד שעלה בערוב ימיו לירושלים.

ירושלמי סנהדרין יח: לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד - **לישיבה** אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר **לסחורה ולפרקמטיא**⁴ - **רדב"ז על הרמב"ם שם:** שלא אסרה תורה אלא **להשתקע**, אבל כל היורדים תחלה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה, ואף על גב דאח"כ נשתקעו אין כאן לא אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט ריוח המזונות בשאר המקומות לא חששו לאיסור זה... ו[לגבי הרמב"ם] יש לומר דאנוס היה על פי המלכות, שהיה רופא למלך ולשרים.

שו"ת הרדב"ז ד עג: דעתנו לחזור לארץ ישראל ועל זה הטעם אנו סומכים שאנו דרים במצרים.

אם כן, איסור התורה נוגע רק להשתקעות במצרים ולא למעבר בה דרך ארעי. ולרמב"ם היה אילוץ מחמת דרישת המלכות ובכל מקרה חי כל ימיו **'על המזוודות'** עד שיוכל לעלות לארץ ישראל⁵. (אכן להאיר שהרמב"ם ציווה את בנו **שלא לקברו במצרים**, ומיטתו נלקחה לטבריה).

³ ידועים דברי רבי אשתורי הפרחי, ה"כפתור ופרח", שהיה חוקר ארץ ישראל ופוסק הלכתי חשוב במצוות התלויות בארץ, ששמע מנכדו של הרמב"ם, כי הרמב"ם הרגיש רע מהעובדה שהוא התגלגל למצרים, ולכן היה חותם את כתביו במלים (כפתור ופרח פרק ה): "הכותב העובר בכל יום שלשה לאוים".

וגם אם עובדה זו אינה נכונה, כפי שרבים שללו אותה (ראו שו"ת יחוה דעת שם) כי מעולם לא מצאנו אגרת חתומה כזו. אבל עלינו לבאר דעת הרמב"ם, שדר במצרים בניגוד לדברי עצמו להלכה.

⁴ מתאים עם יומא לה,א שניקנור קנה באלכסנדריה דלתות לבית המקדש ונעשה לו נס שהדלתות הגיעו מעצמם לירושלים. ולכאורה איך הלך לאלכסנדריה ועוד משבחים אותו על כך? אלא שכניסה לצורך פרקמטיא מותרת.

⁵ הרב קאפח בפירושו על הרמב"ם מוסיף ביאור, שהרמב"ם עבר לשם כדי להילחם בעדה הקראית שהיתה חזקה במצרים וכל כוונתו היתה להציל ישראל משמד.

בהתאם לדברי הרדב"ז, פסק הרב עובדיה לאותם עיתונאים ישראלים, שרצו לסקר את המשא ומתן עם המצרים, שיכולים לנסוע לתקופה קצרה ולחזור לישראל.

אולם כאן שבה ומתעצמת התמיהה העקרונית: מה הפך את מצרים למקום היחידי בעולם שאסור ליהודים לדור בו? בפרט לפי שיטת הרמב"ם הנ"ל, שאין זה איסור זמני התלוי במעשיהם של הגרים שם, אלא יסוד נצחי הנובע מהאדמה שאינה מתאימה למגורי יהודים?

בלשונו של **המנחת חינוך מצוה תק**: מבואר בדברי הרמב"ם והרב המחבר דלעולם איסור עומד ואינו תלוי באומה מצרית, רק **גזירת הכתוב** הוא דלעולם אסור לדור במצרים ואפילו אם אין שם מצרים⁶. וכאן מעלה הרבי את השאלה המתבקשת: **התועדויות תשמ"ז ב/102**: מה נשתנתה ארץ מצרים מכל שאר ארצות דאומות העולם? ואדרבה, בנוגע למצרים צריך להיות **יחס טוב יותר משאר האומות**, כמו שכתוב 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו?' [ומבואר בגמרא שאנו חייבים להם טובה על שאירחו את יעקב ובניו במצרים, ובור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן].

בהערה⁷ הובאה הרחבה לגבי מגורים בשאר ארצות מקוללות שהתענינו וסבלנו בהם.

ג. התשובה החסידית מופלאה: יהודי לא מגיע לשום מקום, אלא **מוזמן ונקרא** למקום שזקוק לו. הוא מתגלגל להיכן שצריכים את ההשפעה המקומית שלו. ואולם **ארץ מצרים אינה זקוקה לנו עוד**.

הנה אומרת הגמרא: 3. **סוטה ב,א**: אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני.

קודם שנבראנו, נקבעו לנו שלושה מעגלי חיים: עם מי נתחתן, איפה נגור והיכן נעבוד. אולם בעוד שהעניין הראשון והשלישי הם מהותיים – עם מי נתחתן והיכן נתרום את חלקנו, הנושא האמצעי נראה מוגזם: למה צריכים לקבוע איפה נגור? היכן שנזכה בהגרלת מחיר למשתכן שם נגור?

מונח כאן עניין גדול: **מקום הוא שליחות חיים**. האדם משפיע בשלושה מעגלי השפעה: על עצמו, על משפחתו וגם על מקומו. ולכן הקב"ה מסדר מראש שהוא יתגלגל היכן שאפשר לנצל את משאב ההשפעה שלו. מגורים ושהייה הם משאב יקר מדי בשביל לזנוח אותו לחסדי הגרלת מחיר למשתכן. אלא הקב"ה מזמן כל אחד למקום שזקוקים לו, כדי למצות את גודל ההשפעה שלו. יתכן שבאותו מקום יש עץ פרי שמחכה לברכה, ידיד שיראה אותנו מתפללים ויתעורר בעצמו או שכן הזקוק לעידוד.

באותה דרך מבוארת אחת התופעות המעניינות: יהודים נמצאים **בכל מקום**. למרות שהעם היהודי הוא קטן וזעיר, בכל זאת ניתן למצוא יהודים בכל פינה. יתירה מכך: מעולם לא הצליחו יהודים להתקבע בשום מקום ותמיד גורשו והתגלגלו הלאה. לפי הקבלה, יש לכך סיבה פנימית: בעת בריאת העולם התפזרו ניצוצות אלוקיים נשגבים בכל רחבי העולם ואנו נקראים ומוזמנים לחשוף אותם. ברכה על המאכל או תפילה במקום מסוים, מגלה את הניצוץ האלוקי התפוס באותו חפץ ומשחררת אותו.

⁶ בלקוטי שיחות ח"ט/172 מבאר רבינו בפשטות, שהאיסור במצרים הוא משום ש"מעשיה של ארץ מצרים מקולקלים" (ולא שהאנשים מקולקלים). היינו שהאקלים מקולקל ומגדל זימה. על דרך המובא במדבר רבה כ"ב: "כל מ' שנה לא סרחו במדבר עד שבאו לשטים, לכך כתיב 'וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות' ... יש מעינות שמגדלים גבורים ויש חלשים, יש נאים ויש מכוערים, יש צנועים ויש שטופים בזימה".

⁷ בשנת תשל"ח הוזמן הרב עובדיה לביקור חשוב בקהילה היהודית במדריד והוא התייחס תחילה לשמועות בדבר איסור חזרה לספרד (שו"ת יביע אומר חלק ז י"ד סימן יד): "הגרי"מ טולידאנו [רבה של תל אביב] כתב בספר נר המערב: ואבותינו סיפרו לנו כי בני משפחת טולידאנו שמוצאם מהעיר טולידו בספרד, גזרו חרם על עצמם לבלתי שוב עוד לספרד ולכן קראו להם מאז "טולידאנו" כמו "טולידו-נאו". אמנם הרב עובדיה ממשיך כי שמועה זו אינה נכונה: "וכן בקודש חזיתיה להגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד סימן יא שכתב כי הקול הנ"ל אינו יותר מאשר בגדר ספק, ואומדנא דמוכח שאין הקול נכון, יען כי לא נמצא כזה בשום ספר ... והרי מן הב"ש שהיה בילדותו מגולי ספרד לא הזכיר כלל מהחרם הזה".

עוד מביא בתוך דבריו כי גם אחרי השואה עלתה הצעה לגזור שלא יהיו יהודי לדרוך על אדמת גרמניה: "ואנכי הרואה בשו"ת קול מבשר סימן יג [הרב משולם ראטה] על הצעה שעלתה בוועידת רבנים ... להכריז חרם שלא יהיו שום יהודי לדרוך על אדמת גרמניה הארוה. וכתב שלדעתי אין הצעה זו נכונה מצד הדין ונוגדת את ההלכה, משום שאין כוחנו יפה בדור זה להכריז חרם ולגזור איסור מחודש על כל יהודי העולם". כך שארץ מצרים היא 'חור שחור' יחיד על פני הגלובוס בו אסור ליהודי לדור לשיטת הרמב"ם.

פסחים פז,ב: לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתווספו עליהם גרים - **תורת מנחם תשכ"ב/16:** אין הכוונה רק לגרים כפשוטו... אלא לניצוצות הקדושה שנפלו בדברים הגשמיים שנמצאים בכל המדינות ששם גלו ישראל, שעל ידי שבני ישראל אוכלים ושותים כו' ומשתמשים בהם לשם שמים, הרי הם מבררים ופודים את הניצוצות.

הבה נטפס קומה ונעיין בתופעה מופלאה: הגורל שנערך על ההתיישבות בארץ. לאורך אלפי שנות היסטוריה בהן עוסקת התורה, מבריאת העולם ועד הכניסה לארץ, לא נערכה שום הגרלה. הקב"ה הכריז במי בחר ובמי לא בחר ומי שלא התאימה לו ההכרעה – נבלע באדמה. לא נערכה הגרלה כדי לבחור את אברהם ממשפחת האומות, לא נערכה הגרלה כדי לבחור את משה או את שבעים הזקנים לעוזריו ולא נערכה הגרלה כדי להדיח את הבכורות ולמנות את שבטו של משה למשרתי ה' במקדש.

רק נושא אחד הוברר בגורל: ישוב הארץ. פרשת פנחס מתארת איך הגיעו בני ישראל אל שפת הארץ המובטחת והגיע הרגע לדבר ביזנס. לחלק את הנחלות לשנים עשר שבטים ולמאות אלפי המשפחות שלהם. נדרש להחליט אלו שבטים יקבלו את הקרקעות הקדושות סביב ירושלים, את שטחי היוקרה סביב כפר שמריהו, לאורך שפת קו החוף בשרון, את מי הים התיכון בהם התגלה הגז של יצחק תשובה ואלו שבטים יאלצו להסתפק בשטחי הפריפריה המרוחקים.

במדבר כו: אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבותם ינחלו על פי הגורל תחלק נחלתו - **רש"י:** אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוח הקודש אם שבט פלוני עולה ותחום פלוני עולה עמו. [בנוסף] השבטים כתובים בשנים עשר פתקים וכן יב גבולים בשנים עשר פתקים ובלולם והנשיא מכניס ידו ונטל שני פתקים ועולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש לו.

האברבנאל מיישב בפשטות: "כדי שלא תיפול קטטה בין השבטים בהיות המקום האחד יותר משובח **מן האחר**". אבל התמיהה הקשה עולה: הרי גורל זו שיטה לחלשים? איזה מלך מכובד משכנע באמצעות הגרלה? מלך במשפט יעמיד ארץ ומי שלא מתאים לו – שיחפש מקום אחר? ובעיקר: למה מכל ההחלטות החשובות בעולם, היחידה שנעשתה באמצעות גורל הייתה חלוקת הארץ?

הרבי מיישב רעיון כביר: עבודה קשורה בכישרונות, אבל המקום שנגיע אליו הוא **גורל**. הסביבה בה נתגורר ונפעל היא לא נקבעת בהיגיון, לא קשורה לתכנון כזה או אחר, אלא לקביעה שרירותית מלמעלה משחר ההיסטוריה: אדם מגיע למקום שיש לו מה לעשות בו והדברים מחכים רק לו.

כך ביאר הרבי בהזדמנות אחרת שאלה חודרת לב: מה ענה מרדכי על הזעקה של אסתר? ברגע הקשה של הגזירה, פורץ עימות חמור בין מרדכי לאסתר. אסתר מסרבת ללכת אל המלך, בטענה שהוא לא קרא לה ומסוכן לה לגשת אליו. הגמרא מוסיפה את המילים הכואבות שאסתר לא אומרת במילים: היא חוששת מבעלה הגוי פיזית ו**רוחנית**. היא עומדת לחלל את עצמה ובפעם הראשונה ללכת אל המלך מרצונה. גרוע מכך: היא מסיימת ואומרת בשבר לב: "כאשר אבדתי – אבדתי" ולא תהיה לי תקומה לעולם. שכן לפי אחת הדעות בגמרא, אסתר הייתה אשתו של מרדכי ולא רק אחייניתו, ולכן ברגע שהיא תלך אל המלך ברצונה, כבר לא תוכל לשוב אל מרדכי לעולם.

מה מרדכי עונה לה? תחילה מאיים עליה במילים חריפות שקשה לצטט אותן: "אל תדמי בנפשך להימלך בית המלך מכל היהודיים, כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו. ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות".

והשאלה כפולה: ראשית, מדוע מתנפל עליה ומאיים במוות? כיצד אינו מנסה להבין את העובר עליה? שנית ולגופו של עניין: איפה התשובה העניינית לשאלה? ובעיקר: כיצד הוא מסיים "ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות"? למה הלשון המהוססת "מי יודע" ולא אומר בנחרצות: "אני יודע!". אני נשיא הדור וקובע שלעת כזאת הגעת למלכות?

פירש הרבי רעיון כביר: מרדכי אומר "מי יודע"? מי יכול לענות על השאלות הנוראות שלך? למה את? ולמה בצורה כזו? שכן נבחרת באמצעות גורל ולא באמצעות טעם ודעת. הייעוד גדול על ההבנה שלנו. אבל מה שברור הוא ש"לעת כזאת הגעת למלכות"! **העובדה שאת כאן – אומרת שזה מה**

שאת צריכה לעשות. הייעוד קשור אלייך באופן עצמי ולא תוכלי להשאיר אותו לאחרים. לכן מקדים מילים חמורות: "את ובית אביך תאבדו" - שכן את שומטת את הסיבה לקיומך בעולם.

הרבי מליובאוויטש ספר השיחות תשנ"א עמוד 705-706: לכל יהודי יש שליחות מסוימת בעולם שנתן לו הקב"ה, אחד הוא בעל עסק, השני עניינו לימוד התורה וכיוצא בזה, וה' הוא שהביא אותו למקום ההוא, שכן משימתו נמצאת במקום הזה. כך גם לגבי הזמן, בכל רגע, בכל שעה, בכל יום, בכל חודש, בכל שנה או בכל תקופה של זמן יש המשימה המיוחדת שלו ... אפשר לפעמים לתהות 'מה היה קורה אילו חיייתי במקום אחר או בזמן אחר? אולי הדברים היו שונים או שהייתי טוב יותר? ובכלל מה תועיל המשימה הקטנה שלי לעומת כללות העולם כולו?' אומרים ליהודי כזה: 'תעשה את המקום שלך ארץ ישראל!'. התפקיד שלך הוא לא לדמיין מה קורה בחלק אחר של העולם או בנקודה אחרת בזמן, תמורת זאת, יש להפוך ל'ארץ ישראל' את המקום שלך וכל רגע מהזמן שלך.

כעת אפשר לשוב אל שאלת המפתח ולהבין מדוע אסור לחזור למצרים. משום שאין ליהודי מה לפעול שם, פשוט אין לו יותר מה לתקן במובן הרוחני. מובא בספרי קבלה כי בעת ששהו ישראל ממצרים, הם ביררו את כל הניצוצות האלוקיים שם עד שהשאירו את מצרים כ"מצולה שאין בה דגים".

לקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשת תצא: אמר ה' 'לא תוסיפו לראותם עד עולם' ... [וקשה] למה צוה כן במצרים ולא עשה כן בשאר הגלויות? ... הנה הגלויות הוצרכו לברר ניצוצי הקדושה שנתערבו בחטא אדם הראשון בתוך הקליפות, שנתערב טוב ברע כנודע ... והנה במצרים באותה גלות ביררו כל הקדושה שהיתה בקרבם ולא נשאר דבר ... ולכן צוה שלא לראותם עוד.

בהערה⁸ הובא סיפור נפלא שסיפר הרבי כשעסק בנושא. המשמעות של הרעיון היא כבירה: השלמת המשימה כרוכה פעמים רבות בקשיים. אך כיון שהמשימה נבחרה עבורנו ב"גורל", אין את הבחירה להרים ידיים. אין לנו את האפשרות לשאול: "למה אני?" "למה דווקא במקום הזה?"

אולם בכל זאת, אצל כל אחד עולה לעתים השאלה: מתי מותר להרים ידיים? מתי מגיע שלב בו אדם רשאי להתיימש ולבקש הסבת דירה או מקצוע?

הרבי ביאר בצורה נפלאה (ליקוטי שיחות ד פרשת כי תצא): הדבר נידון במחלוקת ידועה בין החכמים: בסוף מסכת גיטין דנים חז"ל באיזה מקרה מותר לבני זוג להתגרש? מהו השלב בו אנשים

⁸ בהתוועדות פורים תשכ"ב עסק הרבי בהרחבה בנושא של "גורל החיים" והזכיר את הסיפור הבא: החסיד רבי יוסף מבישנקוביץ היה אחד מתלמידי החכמים המופלגים שהצטופפו בחצרו של האדמו"ר הזקן. הוא התקדם במסלול בטוח למשרת רבנות מכובדת וחיפש את הקהילה המתאימה. פעם התייעץ עם רבו היכן לחפש משרה ולתדהמתו ענה הרבי: "לטובת נשמתו יותר טוב שיהיה בעל עגלה". כן, החסיד שלמד יומם ולילה נועד לסגור את הספרים, ללבוש מגפיים ולתפקד כעגלון. רבי יוסף ההמום ניסה לדחות את רוע הגזירה ועיכב את המעבר לשלב הבא בחייו. חלפו עשר שנים ורבי יוסף קיבל הצעת רבנות בעיר ליעפלי, הוא נזכר בדברי הרבי והבין שעם כל הצער, הגיע הזמן לקיימם. חודש ימים התהפך מצד לצד עד שאזר אומץ והלך אל מושב העגלונים. הוא פלט בשפה רפה כי ברצונו ללמוד עגלונות.

הם החלו לצחוק. "במקצוע ההגעה תצליח יותר ממקצוע העגלה". אחד מהם ריחם עליו ולימד אותו איך מושחים את הגלגלים בזפת וכיצד מחברים את הסוסים לעגלה. רבי יוסף, שהיה עדין נפש ולא מורגל במלאכה כזו, התלכלך בכל גופו, אחד מהסוסים הצליף בו עם זנבו וכמעט עקר את עינו. עייף ושבור חזר הביתה והחל לנקות עצמו מהזפת. אשתו ירבה ובכתה, היא כבר שמעה מהשכנות שבעלה ירד מדעתו והחליט להפוך לעגלון. הוא סיפר לה את דברי הרבי והיא שינתה את דעתה ועודדה את רוחו. היא אמרה שתמכור את תכשיטיה ותקנה עבורו סוס ועגלה.

חלפה שנה בה השתנו חייו מהקצה אל הקצה ובמקום להעמיק בסוגיות בהלכה, מצא את עצמו מושח גלגלים ומוביל אנשים מעיר לעיר. ערב אחד ישב באחד המלונות, לפתע ניגש בעל המלון והציג יהודי שעבד אצל אחד הפריצים באזור ורוצה לצאת עמו לנסיעה בבוקר. ר' יוסף הסכים לקחתו אך התנה שהם ייצאו רק אחרי התפילה בבוקר. האיש הגיב בזלזול וביקש להעיר אותו כשעה לפני היציאה.

באמצע הלילה, התעורר האיש משנתו ושמע קול בכו מהחדר לידו. הוא ראה את ר' יוסף יושב על הרצפה ואומר תיקון חצות בבכיות. המנגינה הכואבת בה שפך את ליבו, המיטה את ליבו. בבוקר ראה את ר' יוסף מתפלל ברגש ובהתלהבות והוא נזכר בבית שבו גדל, באביו שהיה מתפלל כך, הוא נזכר באשתו ובלידיו היהודיים אותם נטש בשביל חלומות על התעשרות בעיר הגדולה וליבו נשבר. הוא התחנן בפני ר' יוסף שיוור לו דרך תשובה. ר' יוסף לקח אותו אל האדמו"ר האמצעי שקירב אותו מאוד. אחר כך אמר הרבי לר' יוסף כי שליחותו כעגלון הסתיימה והוא רשאי לחפש רבנות.

יכולים להגיע למסקנה 'זה לא בשבילי'? רבי עקיבא אומר: "אפילו מצא אחרת נאה הימנה". בית הלל אומרים: "אם הקדיחה תבשילו". בית שמאי אומרים: רק אם "מצא בה ערוות דבר".

הסביר הרבי כי המחלוקת הזו נוגעת לשליחות החיים בכלל. השאלה היא, מהו השלב בו אדם רשאי לעזוב את מקום שליחותו ולומר בעצב ובהשלמה: לא בשבילי? רבי עקיבא אומר: אם מצא מקום עבודה "נאה" יותר, **שמביאה לו יותר שמחה**. בית הלל חולקים ואומרים שזאת אינה סיבה מספקת. רק אם "הקדיחה תבשילו", כלומר, רק אם רואה **חוסר הצלחה** במשימתו. בית שמאי מחמירים יותר: רק "אם מצא בה ערוות דבר", כלומר, רק אם השליחות מביאה חלילה **לכישלון הלכתי**.

הרבי ממשיך כי ההלכה היא כדברי בית הלל, שרק **חוסר הצלחה** יכול להעיד על כישלון השליחות ובלא זה יש להמשיך ככל האפשר ואף אם "מצא אחרת נאה הימנה". אולם ידועים דברי הגמרא כי כל "המגרש את אשתו ראשונה, מזבח מוריד עליו דמעות" ולכן בעניין היסודי הזה שהוא מהות החיים, ראוי **להחמיר יותר כדברי בית שמאי** ולא למהר ולקבל החלטות פזיזות על עזיבת השליחות.

נסיים בדברי רבנו הזקן בתניא פרק לז כי בהתקבצות כל הברורים הפרטיים בעולם, זוכים לגאולה השלמה שהיא השלמת תהליך הבירור בכללות העולם. והרי כבר הובטחנו מפי כ"ק אדמו"ר כי "נשלמה עבודת הברורים" ולא נותר אלא לפתוח את העיניים ולראות בגילוי השכינה בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**